

naven que no té res a veure amb el color i solament amb l'engreix, obesitat o botinfladura, i explicaven que un animal, un gos, etc. es diu que és *ansapaët* per la inflor, a manera de *sapo*. A Benigànim, portant el tema a la conversa, sense esmentar el mot, ens explicaren espontàniament que, en un sentit així, es deia d'un malalt que «estava com un *sápo*». Altrament el mot no existeix solament entre nosaltres perquè també hi ha *ensaparse* en un sentit semblant (color i tot) a Andalusia (AlcVenceslada), i amb acc. més evolucionada Seb. de Lugo (ms. de 1846) recollia *ensapado* a les Canàries per «enfadado, encolerizado» (BRAE VII, 335). Basta això per a l'etimologia, sense embrancar-nos més en la causa real, que uns atribueixen a haver begut aigua de sapos (Benassal, AlcM), els altres simplement a l'embotornament propi del feixuc batraci.

¹ A la pàgina següent diu que «ensepellat <ve> d'ensapat», sense explicar-se més clarament, car no defineix aquell. D'altra banda opina que potser ve de *encepat* o deriva de SAPA 'saba', suggeriments sense valor.

Ensapegar, V. *ensopegar* *Ensardinar*, V. *sardina* + *Ensargollar*, Alta Ribagorça: no tinc nota clara en quin sentit exacte ens deien a Denui, parlant d'una font de l'alta muntanya (1957), «vos hauria *ensargolat*», però sembla ser que ens hauria 'enrogallat, deixats roncs' l'aigua glaçada si n'haguéssim begut, cf. Benasc *sorgall* 'ranera de la mort' (= *sargall* a l'aranès de Viella, Canejan, etc.), BDC (XIII, 65; VI, 33).

Ensarmentar, V. *sarment* *Ensarriar*, *ensarriaronar*, V. *sàrria* *Ensarronada*, *ensarronar*, + *ensarronament*, + *ensarronador*, V. *sarró* *Ensec*, V. *sec* *Ensegonada*, *ensegonador*, *ensegonar*, V. *segó* *Ensegrestar*, V. *segrestar* *Enseguir*, només els passatges que cita AlcM de JoMartorell, Ausiàs, i de les *Hist. Troianes* són d'aquest verb: els altres són de *seguir* amb l'adv. *en*, INDE, mot independent, mal tallats *Enselladura*, *ensellament*, *ensellar*, -llat, V. *sella* *Enselvat*, V. *selva* *Ensemble*, V. *ensem* *Ensementar*, V. *sement* *Ensemes*, *ensèmit*, V. *ensem*s

ENSEMS, adv., 'juntament', del ll. INŠĪMŪL forma que en el llatí familiar de l'època imperial substitueix la més clàssica ŠĪMŪL id.; però igual que l'it. *insieme* i probablement les altres formes romàniques (oc. ant. *ensem*s, *ensemble*, fr. *ensemble*) la forma catalana suposa una variant més vulgar *IN ŠĒMUL, que es troba (si bé desacompanyada de IN-) en algun text escaduser del llenguatge plebeu. □ 1.ª doc.: S. XIII.

En les *VidesR*: «Lo cors de Sent Esteve --- volia ýaser ab son frare Sent Laurens --- e-ls latins, qui volien que-l cors de sent Laurens fos mudat, foren malalts entró que-ls corses foren *ensem*s sebelits», f° 159r1, n. 5; «ab gran contricció de cor, lo malalt se penedí, e pregà Déus, *ensem*s ab Evast e Aloma», Llull (*Blanq.* I, 109.11). En efecte la locució prepositiva *ensem ab* era molt freqüent: «los quals 3 llibres

eren en poder d'En Matheu Adrià, *ensem*s ab alguns altres, escrits en castellà» en un doc. del S. XIV, que Fabra aplega amb 14 exemples més en docs. de la Cancelleria dins aquest segle: deu amb aquest ordre, 3 en l'ordre *ab*+subst.+*ensem*, i un en l'ordre *ensem*s+verb+*ab*+substantiu (*Memòries Patxot* I, 24). Afegim-hi «los homes de Vilafranca --- que totz clergues --- qui heretatz --- auran --- meten lur part *ensem*s ab vosaltres --- per sous e per llibres», a. 1324, en el Cartoral de Vilafranca de Conflent (f° 6r).

En llengua d'oc antiga *ensem*s és també el mot normal, l'usat per tots els autors i textos cabdals del període clàssic: R. d'Aurenga, A. de Pegulhan, A. de Maruelh, A. Daniel, *Castiagilós*, *Jaufré*, *Sant Honorat*, etc. (algun cas de *e(n)s*em, encara sense la -s afegida, es troba també, al costat de *essem*s/*ensem*s, particularment el que registra el gloss. d'Appel en l'*Evangelí de l'Esjan Jesús*, Chr., n.º 9), encara que no manquen testimonis de la forma *ensemble*, conforme amb la francesa (PSW II, 31), però sobretot en textos de prosa un poc tardana, i quasi tots llemosins o de la part nòrdica del domini (una excepció en la part pròpiament occitana de la *Cansó de la Crozada*: «tant parlero *ensemble* tro que lo jorns es quetz», v. 8105, únic cas en la *Crestomatia* d'Appel).

No hem de parlar, doncs, de francesisme quan Ausiàs Marc usa *ensemble* (XLV), o el veiem en algun doc. en prosa catalana (1398), sinó més aviat prolongació geogràfica d'aquest ús occità o si es vol occitanisme, que ni això és gens segur; reparem també que *ensemble* es troba en mitja dotzena de textos aragonesos i riojans del S. XIV [un de 1212, DCEC II, 299a25ss.], que més que veritables manlleus de la llengua d'oc o d'oïl es deuen haver de posar en aqueixa zona crepuscular entre l'occitanisme i un arcaisme indígena moribund (més o menys reanimat pel veïnatge occità).¹

Segurament s'ha de reconèixer un avatar d'aquest ús en una forma atribuïda a Muntaner pels seus mss.: «lo senyor rei féu corts *ensemblament* ajustar», § 25 (Casac. I, 62.31; id. Soldevila, sense nota), forma, però, on deu haver-hi mala lectura per *ensemblament*

o més aviat *ensemblamet*: una sola titlla llarga, que es cregué d'aplicació doble (com es practicava no rarament), vàlida alhora per a dues vocals: en realitat seria, doncs, *ensemblament* la forma usada per Muntaner (que copistes ignars barrejaren amb la locució *en semblant*, ací inaplicable).² Realment, com que el nostre adverbí degué tenir sempre un caràcter més literari que col·loquial, aviat admeté alguna injecció intrusa dels altres adv. en *-ment*, de la qual resultà no sols això sinó una variant híbrida (formada paral·lelament a base del més general *ensem*s), que trobem en Cerverí («tro en un loch trobàssem / cinc causes *essem*smén --- l'esperver, e-l jardí e-l pomer e ---», *Rossinyol*, 374) i almenys un cop en Llull: «La K no adu *ensem*sment totes les significacions de la D a la R» en el *L. de Contemplació*, 335.24.